

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies / Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Radovan Gura - Mária Rošteková
Article / Článok: Francúzsky model profesionalizácie terciárneho vzdelávania na Slovensku / French Model of Higher Education Professionalization in Slovakia
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.236-244>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

GURA, R. - ROŠTEKOVÁ, M. 2018. Francúzsky model profesionalizácie terciárneho vzdelávania na Slovensku. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 21, No. 3, 2018. ISSN 1335 – 2741, pp. 236-244. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.236-244>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

FRANCÚZSKY MODEL PROFESIONALIZÁCIE TERCIÁRNEHO VZDELÁVANIA NA SLOVENSKU

FRENCH MODEL OF HIGHER EDUCATION PROFESSIONALIZATION IN SLOVAKIA

Radovan Gura - Mária Rošteková*

Otázky spojené s profesionalizáciou v terciárnom vzdelávaní sú v centre záujmu európskych inštitúcií ako aj členských krajín EÚ už viac ako dve desaťročia. Potreba profesionalizovať študijné programy sa stala naliehavou koncom deväťdesiatych rokov minulého storočia v súvislosti s postupným stratou ekonomickej konkurencieschopnosti Európy, čo viedlo k analyzovaniu stavu vysokoškolského vzdelávania a následne aj jeho prehodnoteniu. Odborné práce, ktoré sa venujú tejto téme, sa zameriavajú na identifikáciu úloh všetkých aktérov tohto typu vzdelávania a podnecujú reflexiu o samotnom chápaní profesionalizácie.

Vo Francúzsku prelomový bod nastal zavedením bakalárskeho profesijne orientovaného štúdia koncom 90. rokov. Tento krok bol predovšetkým reakciou na potreby miestnych podnikov a ekonomického prostredia. V roku 1999 nasledovala ďalšia zásadná zmena, tentokrát na európskej úrovni, a tou bola Bolonská deklarácia podpísaná 29 európskymi štátmi, ktorá zmenila spôsob organizácie vysokoškolského štúdia zavedením anglosaského trojstupňového vzdelávania. Nemenej dôležitým bolo prijatie Európskeho systému kreditov pre odborné vzdelávanie a prípravu (ECVET), ktorého hlavným cieľom bolo uľahčiť získanie potvrdenia a uznania pracovných zručností a poznatkov nadobudnutých v rôznych systémoch a krajinách.

* Doc. PaedDr. Radovan Gura, PhD. pôsobí ako riaditeľ Slovensko-francúzskeho univerzitného inštitútu (SFUI) so sídlom v Banskej Bystrici, Kuzmányho 3, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: radovan.gura@gmail.com.

PaedDr. Mária Rošteková, PhD. pôsobí ako vice-riaditeľka Slovensko-francúzskeho univerzitného inštitútu (SFUI) so sídlom v Banskej Bystrici, Kuzmányho 3, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: maria.rostekova@gmail.com.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.236-244>

Vyššie uvedené skutočnosti prispeli k rozvoju a následnej diverzifikácii profesijne orientovaného štúdia na francúzskych vysokých školách, čo ale neznamená, že dovtedy v rámci francúzskeho pomaturitného vzdelávania ponuka odborných programov neexistovala. Práve naopak, známe sú viaceré možnosti odborného štúdia, (www.slovaquie.campusfrance.org), napr.: diplom vyššieho technického vzdelávania (brevet de technicien supérieur, BTS), ktoré je možné získať na stredných odborných školách počas dvojročného štúdia. Prirovnať by sme ho mohli k slovenskému vyššiemu odbornému vzdelávaniu s tým rozdielom, že vo Francúzsku je možné za každý rok štúdia získať 60 kreditov a po dvoch rokoch je možné pokračovať v štúdiu prihlásením sa do 3. ročníka bakalárskeho profesijne orientovaného štúdia. Cieľom dvojročného programu je vzdelávanie stredných odborných kádrov pre približne 145 rôznych odvetví. Vyše 30% absolventov pokračuje v ďalšom štúdiu na univerzitách, inžinierskych školách alebo na obchodných školách.

Nasleduje univerzitný diplom technológie (diplôme universitaire de technologie, DUT). Je možné ho získať na viac ako sto Univerzitných technologických inštitútoch (IUT), ktoré spadajú pod univerzity. Štúdiom trvá taktiež dva roky, po ktorých sa môžu študenti buď hneď zamestnať, alebo pokračovať v ďalšom štúdiu. Až 80% držiteľov diplomu DUT v štúdiu pokračuje ďalej.

Ďalšou možnosťou je diplom univerzitných vedecko-technických štúdií (diplôme d'études universitaires scientifiques et techniques, DEUST), ktorý je zameraný na odbornú prípravu počas dvoch rokov. Ponúkané študijné odbory vznikli na základe miestnych potrieb jednotlivých podnikateľských odvetví a je ich takmer sto. Zástupcovia podnikov a miestnych samospráv participovali na tvorbe obsahu študijných programov a dokonca sa podieľajú na samotnej výučbe. Aj v tomto prípade môžu absolventi pokračovať v ďalšom štúdiu prihlásením sa do 3. ročníka bakalárskeho profesijne orientovaného štúdia.

Samotný bakalársky profesijne orientovaný diplom (licence professionnelle) je možné získať po absolvovaní ročného štúdia. Uchádzači o tento diplom, ako sme to už uviedli, musia mať za sebou dva roky pomaturitného štúdia, za ktoré získajú 120 kreditov a po absolvovaní tretieho ročníka získajú ďalších 60 kreditov. Tieto študijné programy vznikli taktiež na základe potrieb jednotlivých pracovných odvetví a na ich tvorbe sa podieľali učitelia aj zástupcovia podnikov, ktorí sú zapojení aj do samotného vyučovacieho procesu. (www.slovaquie.campusfrance.org).

Odborná literatúra často rozlišuje medzi odborným a profesijne

orientovaným vzdelávaním a vymenúva celú škálu charakteristických znakov. Medzi najčastejšie uvádzané patrí pojem duálne vzdelávanie zastrešujúci systémy, v ktorých je výučba charakterizovaná dualitou v dvoch smeroch (www.europarl.europa.eu): 1) dualitou miest, na ktorých učenie prebieha (školy/poskytovatelia tohto vzdelávania a prípravy a školiace spoločnosti), podieľajúc sa spoločne na zodpovednosti za poskytovanie teoretickej a praktickej odbornej prípravy a 2) dualitou zainteresovaných subjektov (verejné a súkromné subjekty), ktoré si delia zodpovednosť za politiku a prax v oblasti odborného vzdelávania. Napr. Európske stredisko pre rozvoj odborného vzdelávania (Cedefop) pod duálnym vzdelávaním označuje kombináciu obdobia vzdelávania alebo odbornej prípravy vo vzdelávacej inštitúcii alebo v stredisku odbornej prípravy a na pracovisku (www.europarl.europa.eu). Vo Francúzku je pre tento model zaužívaný výraz „alternatívna odborná príprava“.

Po profesionalizácii bakalárskeho stupňa sa pozornosť sústredila aj na druhý stupeň vysokoškolského štúdia. Projekt duálneho vzdelávania vytvára cielene pozitívny vzťah medzi študentmi, univerzitami a zamestnávateľmi. (Paľová, Zeleňáková, 2018) Študent v ňom získava diplom rovnakej kvality ako v klasickej študijnej programe, ale zároveň študuje vo veľmi dobrých podmienkach: v malých skupinách študentov, so zvýšenou pozornosťou, ktorú mu venujú vysokoškolskí učitelia, pridelený odborník z praxe a vedúci diplomovej práce, pri práci na projekte, ktorý korešponduje s jeho osobným profilom odborného rozvoja a s finančnou odmenou za čas výučby realizovaný v podniku alebo inštitúcii.

Vo Francúzku profesijne orientované magisterské programy ponúka mnoho vysokých škôl a univerzít. Jednou z nich je Univerzita vo Versailles Saint-Quentin-en Yvelines (UVSQ), ktorá je súčasťou prestížneho francúzskeho konzorcia Paris Saclay na juhozápade Paríža. Konzorcium pozostáva z dvoch univerzít, desiatich Grandes écoles a siedmich výskumných inštitútov a podľa viacerých národných prieskumov sa umiestňuje na popredných miestach vo vybraných aspektoch hodnotenia kvality pedagogických aj výskumných aktivít.

V tomto príspevku by sme chceli pozornosť upriamiť na študijný program Riadenie ľudských zdrojov, odbor Vedúci oddelenia ľudských zdrojov, ktorý ponúka Vysoký inštitút manažmentu UVSQ. Ide o alternatívny model vzdelávania s harmonogramom dva týždne na pracovisku a jeden týždeň v škole. Jeho podstatou je dualita v oboch smeroch, t.j. prostredia aj zainteresovaných subjektov, ktorá je v tomto prípade nevyhnutná, vzhľadom na to, že podniky okrem zručností súvisiacich s personálnou administratívou od svojich

manažérov ľudských zdrojov očakávajú manažérske zručnosti a vysoký stupeň odbornosti a skúsenosti, ktorú absolventi a budúci uchádzači o ponúkané pracovné miesta v riadení ľudských zdrojoch potrebujú nadobudnúť aj mimo formálneho vzdelávania. (www.uvsq.fr)

Personalistika a riadenie ľudských zdrojov (niekedy tiež personálny manažment či personálne riadenie) predstavuje oblasť procesov v organizácii, ktorá sa zaoberá riadením a rozvojom ľudských zdrojov. Zahŕňa komplexnú personálnu prácu, teda celý rad postupov a rôznych metód riadenia pre prácu s ľuďmi v organizácii. Tieto sa pohybujú na škále od získavania pracovníkov, uzavretie pracovnej zmluvy, osobný rozvoj až po vyplácanie miezd, čo predstavuje pomerne veľkú ponuku pracovných pozícií v rámci personálneho riadenia: napr. referentov na získavanie pracovníkov, ďalej odborníkov na organizačnú štruktúru, na systematizáciu a popis pracovných miest, vzdelávanie pracovníkov a rozvoj kvalifikácie, samotné riadenie zamestnancov, sociálne benefity a programy a pod. Riadenie ľudských zdrojov sa ale neobmedzuje iba na personálneho riaditeľa a ďalších zamestnancov personálneho útvaru, týka sa vlastne všetkých manažérov v organizácii. Prakticky má úzku nadväznosť na riadenie celej organizácie. Riadenie ľudských zdrojov musí vytvárať podmienky pre zvyšovanie intelektuálneho kapitálu organizácie, vytváranie vhodnej organizačnej kultúry a pozitívnej klímy v organizácii.

Zaujímavosťou tohto programu a zároveň hlavným motívom, ktorý autorov podnietil k napísaniu tohto článku, je skutočnosť, že francúzski študenti tohto študijného programu majú na základe dlhoročnej spolupráce Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici s Univerzitou vo Versailles Saint-Quentin-en Yvelines príležitosť odbornú prax získať aj na Slovensku, a to prostredníctvom seminára medzinárodného manažmentu. Vo februári 2016 a v júni 2018 Slovensko navštívili dve skupiny približne dvadsiatich študentov magisterského programu Riadenie ľudských zdrojov, ktorí u nás úspešne absolvovali týždňový intenzívny vzdelávací program.

Tento rok sa uvedený seminár konal 3. - 9. júna. Pre francúzskych študentov predstavuje povinnú súčasť ich vysokoškolského štúdia, kde kľúčovú úlohu zohráva prepojenie teórie s praxou, ktoré verifikujú doma aj v zahraničí. Študenti z Paríža navštívili podniky so sídlom v Banskej Bystrici: Veolia voda, STEFE, Lesy Slovenskej republiky, Štátnu operu, ďalej výrobný závod Volkswagen a Národnú radu SR v Bratislave, kde komparovali slovenské a francúzske prístupy. Zaujímavé a prínosné boli aj teoretické kurzy, ktoré zabezpečili

pedagógovia z Ekonomickej fakulty a Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja v Banskej Bystrici, a to vo francúzskom a anglickom jazyku. Počas nich sa študenti dozvedeli o politicko-ekonomickom vývoji Slovenska, našom dôchodkovom systéme, či pracovnom práve.

Skupinu študentov, spolu s ich pedagógmi, prof. **Gillesom Rouetom**, Doc. **Delphine Philip de Saint Julien** a Doc. **Aline Lemeur**, v Bratislave a Banskej Bystrici prijali: J. E. pán **Christophe Léonzi**, veľvyslanec Francúzskej republiky na Slovensku, J. E. pani **Yordanka Chobanova**, veľvyslankyňa Bulharskej republiky na Slovensku, **Martin Klus**, poslanec Národnej rady SR, **Ján Lunter**, predseda Banskobystrického samosprávneho kraja spolu s podpredsedom **Stanislavom Hornikom**. Rektor Univerzity Mateja Bela, doc. Ing. **Vladimír Hladlovský**, PhD., študentom odovzdal certifikáty o úspešnom absolvovaní seminára.

Francúzski študenti ocenili návštevy slovenských a nadnárodných podnikov v Banskej Bystrici a Bratislave, ktoré sa uskutočnili formou prednášok s vedúcimi a referentmi oddelení ľudských zdrojov. Tí im vytvorili priestor pre diskusiu, počas ktorej si sami mohli uvedomiť viaceré divergencie a konvergencie fungovania podnikov doma a na Slovensku (www.uvsq.fr). Jeden z hlavných rozdielov, ktoré študenti počas rozhovorov identifikovali, je sociálny rozmer problematiky. Napr. vo Francúzsku je aj napriek klesajúcej angažovanosti v odboroch sociálny dialóg na všetkých úrovniach silný a Francúzi sa stále dokážu mobilizovať a nespokojnosť vyjadrovať formou štrajku. Na Slovensku je situácia v zásade odlišná.

Uvedené postrehy iba potvrdzujú, že nie je možné nájsť jediný a univerzálny model správania sa v obchodných vzťahoch. V našom prípade je potrebné brať do úvahy aj rozdiely medzi krajinami starej Európy a krajinami bývalého východného bloku, ktoré aj napriek spoločným európskym koreňom a hodnotám stále pretrvávajú. (Mešková, 2018) Prechod od plánovanej k trhovej ekonomike po roku 1989 je dlhým procesom (Lacová, 2016), ktorý v podstate stále nie je ukončený. (Horeháková, Marasová, 2006)

Jedna z účastníkov seminára, **Chloé Daviot**, ktorá pracuje v spoločnosti Sextant Expertise, uvádza aj ďalšie výhody interkultúrneho seminára. Je podľa nej *„nevyhnutný na to, aby si študenti otvorili myseľ. (...) Nemôžeme opustiť univerzitnú pôdu s tým, že ako absolventi budeme zakladať našu predstavu o iných ľuďoch na predsudkoch. Je to nemysliteľné alebo dokonca nepredstaviteľné. (...) Z kariérneho pohľadu by som mohla povedať, že napríklad spoločnosť, ktorá mi umožnila zaradiť sa do "skutočného" pracovného života“, sa o seminár veľmi zaujímala. Pre firmu je to veľká výhoda, ak sa môže uistiť, že*

bude mať zamestnancov s otvorenou myslou, so silnou analytickou (a nie kritickou) schopnosťou a dobrou úrovňou angličtiny (museli sme porozumieť kurzom trvajúcim približne hodinu). S pýchou som prezentovala seminár na Slovensku v mojom životopise!“

Ďalší z účastníkov, **Romain Vasseur**, na margo svojej skúsenosti na Slovensku uvádza: „Mne osobne tento seminár umožnil objaviť nové pracovné prostredie, ktoré je ale v mnohom podobné francúzskemu (...). Doposiaľ som navštívil iba krajiny západnej Európy, ako sú Španielsko a Taliansko, príp. Grécko na juhovýchode. (...) Objavenie pracovného sveta vo východnej Európe nepochybne v študentoch vyvolalo túžbu sledovať pracovné príležitosti v zahraničí, ktoré môžu naše firmy ponúkať“.

Chloé Daviot poukazuje aj na európsku dimenziu tohto typu vzdelávania: „Seminár na Slovensku môže viesť k realizácii peknej profesionálnej kariéry v európskom priestore. Je dôkazom toho, že sa mladá generácia hlási k Európe, kde naše hranice už nie sú národné, ale európske, že sme v niečom rovnakí a v inom zase odlišní. Keďže sa dokážeme od seba navzájom tak veľa naučiť, je nevyhnutné, aby sme rozmanitosť v rámci Európy podporovali. Podľa môjho názoru je to jeden z hlavných cieľov, ktoré si kladú naši pedagógovia z Vysokého inštitútu manažmentu.“

Pre úspešné zaradenie absolventov do praxe je nevyhnutné, aby študenti mohli byť konfrontovaní s interkultúrnymi rozdielmi už počas štúdia. Ľudia pôsobiaci v určitej organizácii sú príslušníkmi určitého národa alebo národov, a tým aj nositeľmi jeho kultúry. Spôsobmi chovania a myslenia typickými pre svoj národ sú v nich preto hlboko zakorenené a emocionálne ustálené. Logicky sa tieto národné kultúrne rysy myslenia a ctenia premietajú aj do riadenia organizácií a organizačná kultúra sa tak prepája s národnou kultúrou. (Lukášová, 2010) Interkultúrna komunikácia okrem jazykovej vybavenosti vyžaduje schopnosť prejavovať rešpekt voči komunikačným partnerom a ich špecifikám. Tieto skutočnosti potvrdzujú tvrdenia, že rozvoju interkultúrnej kompetencie by mala byť pozornosť venovaná nielen počas vysokoškolského štúdia (Kubeková, Cervantes, 2014; Rošková, 2006; Molnárová, 2016), ale už na nižších stupňoch vzdelávania. (Bírová, 2011 a 2017)

Kontakt s francúzskym alternačným modelom nás podnietil k zamysleniu sa nad stavom slovenského odborného a profesijne orientovaného vzdelávania na vysokých školách, ktoré vo všeobecnosti výrazne zaostáva za mnohými európskymi krajinami. Problémy môžeme identifikovať na prvom aj druhom stupni vysokoškolského štúdia.

Podľa dekana Strojníckej fakulty STU v Bratislave, prof. **Lubomíra Šooša**, slovenský pracovný trh potrebuje aj „*profesijných bakalárov, ktorých naše školy nevychovávali. Viac ako 96 percent absolventov týchto bakalárskych študijných programov skutočne aj pokračuje v druhom stupni VŠ štúdia. (...) Mizivé percento ukončených bakalárov, ktorí nepokračujú na druhom stupni štúdia, je pre prax aj tak väčšinou nepoužiteľných, pretože nemajú požadované praktické vedomosti vo svojom odbore.*“ (www.sjf.stuba.sk) Z praxe jasne vyplýva, že drvivá väčšina slovenských študentov po dosiahnutí prvého stupňa pokračuje aj na druhom stupni štúdia, aj napriek tomu, že si to ich budúce povolanie nevyžaduje. Dôvodom sú obavy, že sa s bakalárskym diplomom na pracovnom trhu neuplatnia. Pozornosť sa preto obracia na bakalárske štúdium orientované na prax.

Avšak dopyt po odborných vedomostiach a zručnostiach existuje aj prípade magisterských/inžinierskych študijných programov. Podľa mnohých náš pracovný trh „*nepotrebuje toľko „univerzitných absolventov“, ktorí sú orientovaní na vedeckú kariéru. Teda nie všetci absolventi prvého stupňa potrebujú vedomosti s hlbokými teoretickými základmi, ale mali by získať poznatky a zručnosti pre potreby praxe.*“ Prof. **Šooš** dodáva, že „*súčasný systém financovania ale „finančne motivuje“ aj samotné školy, aby čo najviac bakalárov pokračovalo v druhom stupni štúdia, pretože tam za nich získame viac finančných prostriedkov.*“ (www.sjf.stuba.sk)

Podľa **Márie Paľovej** a **Mariany Zeleňákovej** sa aj naši študenti, či už „*opodstatnene alebo neopodstatnene, sťažujú na to, že ich vzdelávanie v magisterskom stupni štúdia je príliš teoretické a zamestnávateľia často tvrdia, že študenti vychádzajú zo škôl slabo pripravení. Duálna forma vzdelávania je výborným riešením pre obidve strany najmä v druhom ročníku magisterského štúdia, po ktorom môže absolvent priamo nastúpiť na miesto vyžadujúce špecializované a riadiace schopnosti.*“ (2018, s. 207)

Prekážku významnejšieho rozvoja týchto programov však predstavuje aj samotná legislatíva, nakoľko u nás absentovali kritériá hodnotenia študijných programov profesijných bakalárov. K úprave slovenskej legislatívy bezpochyby prispeli aj aktivity vyvíjané Francúzskym inštitútom v Bratislave, ktorý už dlhšie obdobie vyvíja odbornú činnosť v tejto oblasti a francúzske know-how odovzdáva laickej aj odbornej verejnosti na Slovensku. Je tomu tak aj v prípade Slovensko-francúzskeho univerzitného inštitútu (SFUI) s celonárodnou pôsobnosťou (www.iufs.sk), ktorý bol založený pri Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici s cieľom podporovať spoločné študijné programy. Slovenské

a francúzske univerzity, ktoré sú členmi SFUI, sa preto v najbližšom období budú usilovať o vytvorenie spoločných profesijne orientovaných študijných programov, či už na úrovni prvého alebo druhého stupňa vzdelávania.

Zoznam bibliografických odkazov:

- AKHALAIA, N - KUTATELADZE, R. 2018. Transformation of Higher Education System of Georgia: Achievements and Challenges. In *European Journal of Transformation Studies*, roč. 6, č. 1/2018, ISSN 2298-0997, s. 101-111.
- BÍROVÁ, J. 2011. Sociokultúrne a sociolingvistické obsahy ako podnet k vypracovaniu aktivít pre rozvoj interkultúrnej kompetencie, 2011. In. *Didactique du FLE dans les pays slaves : revue scientifique internationale ; revue FLE Édition SAUF.* - ISSN 1337-9283, Vol. 3, no. 1 (2011).
- BÍROVA, J. 2017. La vérification empirique de mise en place des concepts de l'interculturel dans le contexte FLE. Peter Lang. ISBN 978-3-631-73180-2.
- HOREHAJOVA, M. – MARASOVA, J. 2006. Les modifications de principe de la politique sociale en Slovaquie. In: *La dynamique des ressources humaines – facteur potentiel d'integration dans l'Europe élargie.* Timișoara : Editura Universității de Vest, pp. 348-368. ISBN (10) 973-7608-99-2.
- KUBEKOVÁ, J. – CERVANTES, M. P. 2014. Adquisición de los conocimientos culturales en la enseñanza de EFE. In: *Anuario de estudios filológicos XXXVII/2014 Universidad de Extremadura*, pp. 107 -116. ISSN 0210-817.
- LACOVÁ, Ž. 2016. Politique monétaire et investissements des entreprises en Slovaquie. Saarbrücken: Editions universitaires européennes, 2016. 224 s. ISBN 978-3-659-55924-2.
- LUKÁŠOVÁ, R. 2010. *Organizační kultúra a její změna.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 240 s. ISBN 978-80-247-2951-0.
- MEŠKOVÁ, Ľ. 2018. Les différences culturelles entre les pays d'Europe occidentale et les pays de l'ancien bloc de l'Est, pp. 300-309, *XLinguae*, Volume 11 Issue 1XL, January 2018, ISSN 1337-8384, eISSN 2453-711X.
- MOLNÁROVÁ, E. 2016. Podcast – die neue Lehr- und Lernkultur. In: *Germanistik interdisziplinär. Beiträge der 22. Linguistik- und Literaturtage.* Banská Bystrica/Slowakei, 2014. Hamburg : Verlag Dr. Kovač, 2016, s. 365 – 371. ISBN 978-3-8300-9148-6.

- OLEKSENKO, R. - MOLODYCHENKO, V. - SHCHERBAKOVA, N. 2018. Neoliberalism in Higher Education as a Challenge for Future Civilization. In *Philosophy and Cosmology - Filosofiya i Kosmologiya*, roč. 20, č. 1/2018, ISSN 2518-1866, s. 113-119.
- PALOVÁ, M. - ZELENÁKOVÁ, M. 2018. We Are Looking for Graduates with Professional Experience: Forum Students – Enterprises 2018 Offers a Solution to the Slovak Paradox. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 21, No. 2, 2018. ISSN 1335 – 2741, pp. 203 - 210.
- ROŠKOVÁ, M. 2006. Interkulturelle Aspekte im Prozess der Übersetzung am Beispiel von Metaphern im Wirtschaftsdeutsch, In *Preklad a tlmočenie 7 : sociokultúrne aspekty prekladu a tlmočenia: prítomnosť a budúcnosť : zborník prednášok*, Banská Bystrica 3. máj 2006 / editori Ján Vilikovský, Anita Huťková. - Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2006. - ISBN 80-8083-342-7. - S. 215-223.
- SVYRYDENKO, D. 2016. Plagiarism Challenges at the Ukrainian Science and Education. In *Studia Warminskie*. č. 53/2016, ISSN 0137-6624, s. 67-75.
- ŠOOŠ, Ľ. 2017. Duálne vzdelávanie? - rozhovor s dekanom Strojníckej fakulty. Dostupné na: https://www.sjf.stuba.sk/sk/diani-na-fakulte/dualne-vzdelavanie-rozhovor-s-dekanom-strojnickej-fakulty.html?page_id=5891.